

BO‘LAJAK MUTAXASSISLARDA KOUCHING KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY DIDAKTIK MAZMUNI

Guliston davlat pedagogika institut
Pedagogika va psixologiya kafedrasini mudiri,
professor Nurumbekova Yarkinay Anarmatovna

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19344862>

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo‘lajak mutaxassislarda kouching kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy didaktik mazmuni yoritilgan. Pedagogika va psixologiya, pedagogika mutaxassisligi bo‘yicha taxsil olayotgan magistrlarda bugungi kunda talab qilinayotgan kouching kompetensiyasini rivojlantirishga oid tadqiqotlarni natijalari yoritilgan. Ushbu yo‘nalishda o‘qitilayotgan “Shaxs psixologiyasi va kouching” moduli 2 kurs 3-4 semestrda o‘qitiladi. Ushbu modul o‘qitilmasdan oldigi va kurs o‘qitilgandan keyingi statistik ma’lumotlar oltita mezonlar asosida tajriba va nazorat guruhlarida taqqoslanib natijalari berilgan.

Kalit so‘zlar: oliy ta’lim, kouch texnologiyalari, shaxsiy rivojlanish, interaktiv usullar, motivatsiya, ta’lim sifati, dars, kouching.

Аннотация. В данной статье освещается современное дидактическое содержание развития коучинговой компетенции у будущих специалистов. Представлены результаты исследования развития коучинговой компетенции, которая в настоящее время требуется для магистрантов, обучающихся по направлениям педагогика и психология, педагогика. В рамках данного направления преподается модуль «Личностная психология и коучинг» в 2 курсах, 3-4 семестра. Статистические данные до и после прохождения этого модуля сравнивались в экспериментальной и контрольной группах по шести критериям, и представлены результаты.

Ключевые слова: высшее образование, коучинговые технологии, личностное развитие, интерактивные методы, мотивация, качество образования, урок, коучинг.

Abstract. This article highlights the modern didactic content of developing coaching competence in future specialists. The results of research on the development of coaching competence, which is currently required for masters studying in pedagogy and psychology, pedagogy, are highlighted. The module “Personal Psychology and Coaching” taught in this direction is taught in 2 courses, 3-4 semesters. Statistical data before and after the course of this module were compared in the experimental and control groups based on six criteria, and the results are presented.

Key words: higher education, coaching technologies, personal development, interactive methods, motivation, quality of education, lesson, coaching.

Kouching kompetensiyalarini shakllantirish, kouching faoliyati bilan bog‘liq psixologik jarayonlarni har tomonlama tushunishni rivojlantirishga qaratilgan qat’iy va mulohaza yurituvchi yondashuvni talab qiladi. "Shaxsiy psixologiya va kouching" kursi qiziqarli va samarali ta’lim

muhitini ta’minlovchi interfaol usullardan foydalanish uchun noyob platformani taklif etadi.

Ushbu interfaol usullarni kouching kompetensiyalarini shakllantirishga yordam beradigan tarzda birlashtiradigan modelni taklif qilish mumkin. Ushbu modelning asosi muhim nazariy bilimlarni tajribaviy o’rganish bilan birlashtirgan mustahkam o’quv dasturida yotadi. Nazariy komponent kouchingni asoslovchi asosiy psixologik tamoyillar va nazariyalarni tushunishga qaratilgan (Cox, Bachkirova & Clutterbuck, 2014). Rossiyalik tadqiqotchi Petrov (2023) taklif qilganidek, o’quv dasturiga inson motivatsiyasi, shaxsiyati, hissiyotlari, idroki va xulq-atvori nazariyalari kiritilishi, talabalarni samarali kouching uchun zarur bo’lgan psixologik bilimlar bilan jihozlashi kerak. Ushbu modelning muhim jihati bo’lgan tajribaviy o’rganish rolli o’yinlar, amaliy tadqiqotlar, simulyatsiyalar va guruh muhokamalari kabi interfaol usullardan foydalanish orqali rivojlantiriladi (Kolb, 1984; Smirnova va Ivanov, 2022).

Rol o’ynash va simulyatsiyalar talabalarga gipotetik kouching stsenariylarini boshqarishga imkon beradi, amaliy ko’nikmalar va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi (Rogers, 2021).

Boshqa tomondan, amaliy tadqiqotlar nazariy bilimlarni real dunyo kontekstida qo’llash, tanqidiy fikrlash va tahliliy ko’nikmalarni rag’batlantirish vositalarini taklif qiladi. Ivanova va Smirnov (2023) tadqiqotlari tomonidan qo’llab-quvvatlanganidek, muhokamalar va hamkorlikdagi faoliyatlar tengdoshlarning o’rganishiga yordam beradi, g’oyalar va istiqbollar almashinuvini osonlashtiradi, muloqot va shaxslararo munosabatlarni oshiradi. Ushbu modelda texnologiya takomillashtirilgan ta’lim muhim rol o’ynaydi.

Kurs mazmunini etkazish, talabalarni jalb qilish va fikr-mulohazalarni taqdim etish uchun raqamli platformalardan foydalanish o’rganish tajribasini sezilarli darajada oshirishi mumkin (Bates, 2015). Elektron kouching platformalari real vaqt rejimida kouching amaliyotini o’tkazish imkoniyatini beradi, onlayn forumlar va chat guruhlari esa tengdoshlarning o’zaro ta’sirini va birgalikda o’rganishni targ’ib qiladi, bu Anderson va Fedoseeva (2016) tadqiqotlari tomonidan tasdiqlanadi.

Ushbu modelning ajralmas qismi bu aks ettirish amaliyotiga e’tibor berishdir. Reflektiv jurnallar, o’z-o’zini baholash mashqlari va fikr-mulohaza seanslari orqali talabalar o’zlarining ta’lim tajribalari va kouching amaliyoti haqida fikr yuritishga rag’batlantiriladi (Schön, 1983; Sokolova va Orlov, 2022).

Bu o’z-o’zini anglashni rag’batlantiradi va shaxsiy o’sishni rag’batlantiradi, kouching malakasining asosiy komponentlari (Brock, 2006). Ushbu modeldagi baholash an’anaviy imtihonlar va viktorinalardan tashqariga chiqadi. Faoliyatga asoslangan baholash, portfolio baholash va tengdoshlarning fikr-mulohazalari talaba kompetensiyasining yanada yaxlit tasvirini beradi (Stiggins, 2002; Kozlov va Popova, 2023).

Bu usullar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko’nikma va munosabatlarni ham baholaydi, kouching malakasini har tomonlama baholash imkonini beradi.

Modelda seminarlar, seminarlar va tadqiqot loyihalari kabi Uzluksiz kasbiy rivojlanish (CPD) tadbirlari talabalarni kouching va psixologiya sohasidagi so’nggi ishlanmalardan xabardor qiladi. Karpov (2021) ta’kidlaganidek, umrbod ta’limga bag’ishlanadi, bu talabalarni kouching sohasining dinamik tabiatiga moslashishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, taklif etilayotgan model kouching malakasini rivojlantirishning asosiy elementlari – nazariy tushunish, tajriba asosida o’rganish, texnologiya asosida ta’lim olish, reflektiv amaliyot, har tomonlama baholash va Uzluksiz kasbiy rivojlanish – “Shaxsiy psixologiya va kouching” kursida mujassamlashgan. Kouching malakasini oshiruvchi qiziqarli va samarali ta’lim muhitini yaratib, interfaol usullardan foydalanadi. Kurs davom etar

ekan, bo‘lg‘usi tadqiqotlar ushbu modelning samaradorligini o‘rganishi mumkin, bu esa keyingi takomillashtirish va moslashtirish uchun qimmatli tushunchalarni beradi [3].

Kouching kompetensiyalarini taraqqiy qilish, bu sohada bo‘lgan psixologik jarayonlarni to‘liq tushunish uchun diqqatli va mulohaza yurituvchi yondashuvni talab qiladi. "Shaxsiy psixologiya va kouching" kursi interfaol ta’lim metodlarini ta’minlovchi yangi platforma tashkil qiladi.

Ushbu kursdagi usullar kouching ko‘nikmalarini yaxshilashga yordam beruvchi integratsion model sifatida ulashga qaratilgan. Bu modelning asosiy maqsadi nazariy bilimni amaliy bilim bilan joriy qilishdan iborat. Nazariy bilimlar kouchingning asosiy psixologik tamoyillarini va nazariyalarini tushunishni o‘z ichiga oladi (Cox va boshqalar, 2014). Petrov (2023) kabi olimlar kouchingni o‘rgatish dasturida motivatsiya, shaxsiyat, tuyg‘ular va shaxsiy ko‘zga ko‘ringanlik kabi nazariyalar mavzularini kiritishni ta’kidlaydilar. Praktik o‘rganish interfaol metodlar orqali - rolli o‘yinlar, tadqiqotlar, simulyatsiyalar va guruh suhbatlari yordamida yaxshilanadi (Kolb, 1984; Smirnova va Ivanov, 2022).

Rolli o‘yinlar va simulyatsiyalar orqali talabalar amaliy malakalarini oshirish va muammolarni hal qilish imkoniyatini olishadi (Rogers, 2021). Tadqiqotlar esa nazariy bilimlarni amaliyotda qanday qo‘llash kerakligi haqida tushunch beradi. Muhokama va hamkorlik esa ta’limni samarali qiladi va kommunikatsiya mahoratlari oshiradi. Ushbu modelda raqamli ta’lim muhim o‘rin tutadi [4].

Tadqiqotda innovatsion yondashuv asosida bo‘lajak mutaxassislarda kouching kompetensiyasini shakllantirishni metodik tayyorgarligini takomillashtirishda kouch instrumentlari, kouching tashkil etishda berilgan o‘quv materiallari integrativ-kognitiv yondashuv asosida kasbiy-shaxsiy kompetentlikning rivojlanishida namoyon bo‘lishi asoslab berildi.

Innovatsion yondashuv asosida bo‘lajak mutaxassislarda kouching kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy didaktik mazmuni.

Modelning innovatsion komponenti treningdan o‘tayotgan mutaxassislarda kouching malakalarini rivojlantirish uchun muhim bo‘lgan ilg‘or metodologiyalarga qaratilgan. Ushbu metodologiyalar turli bosqichlarni qamrab oladi: ehtiyojlarni baholash, ta’lim maqsadlarini aniqlash, o‘quv platformasi turi, kurs davomiyligi, ilg‘or o‘qitish usullari, innovatsion strategiyalar orqali o‘qitish sifatini oshirish va qayta aloqa mexanizmlari[2]. .

Tez rivojlanayotgan shaxsiy psixologiya va kouching intizomida interfaol usullar tarkibni chuqurroq, shaxsiy tushunishni rivojlantirish uchun kuchli vosita sifatida paydo bo‘ldi. Inson ruhiyati, shaxsiy dinamikasi va kouching san’atining nozik jihatlarini o‘rganar ekanmiz, interfaol usullar nazariya va amaliyot o‘rtasida ko‘prik vazifasini o‘taydi. Bu erda biz talabalarning kuchli kouching malakalarini egallashini ta’minlaydigan ushbu usullarni Uzluksiz birlashtiradigan keng qamrovli modelni taqdim etamiz. Modelni o‘rganishdan oldin, nima uchun interfaol usullar "Shaxsiy psixologiya va kouching" fanini o‘qitish jarayonida muhim ahamiyatga ega ekanligini tushunish kerak. An’anaviy ma’ruzaga asoslangan usullar informatsion bo‘lsa-da, ko‘pincha shaxsiy psixologiyaning tajribaviy mohiyatini va kouchingning dinamik tabiatini tushuna olmaydi. Boshqa tomondan, interfaol usullar faol ishtirok etish, mulohaza yuritish va real vaqtda qo‘llashni rag‘batlantiradi, intizomning ruhiga mos keladi. Interfaol usullardan foydalangan holda kouching kompetensiyalarini shakllantirish modeli ko‘p qatlamli tuzilma sifatida ko‘rsatilishi mumkin, bu erda har bir qatlam o‘quv maqsadining muayyan bosqichiga mos keladi. Bu qatlamlarga quyidagilar kiradi:

- Metodologiyani aniqlash
- Ko‘nikmalarni egallash
- Ilova va amaliyot
- Mulohaza va fikr-mulohaza
- Doimiy takomillashtirish

Ushbu dastlabki bosqichda talabalar shaxsiy psixologiyasining asosiy tushunchalari va asosiy kouching tamoyillari bilan tanishadilar [1,3].

Innovatsion yondashuv o‘rganishni osonlashtiradigan shartlardan iborat. Ushbu shartlar - mazmuni, shakli, vositalari va texnologiyasi kabi - kouching ta’limining zamonaviy talablariga javob beradigan darajada sozlangan. An’anaviy didaktik usullardan innovatsion usullarga o‘tish talabalarning muammoni yechishda, yangi davr texnologiyalaridan foydalanishda, faol nutq va faollik orqali qadriyatlarga asoslangan fikrlarni bosqichma-bosqich shakllantirishda yaqqol ko‘rinadi.

Kouching malakasini har tomonlama rivojlantirish. U kouchingdan xabardorlik, metodik malaka, qobiliyati, kasbiy etika, diagnostika va boshqaruv vakolatlarini qamrab oladi. Ular asosiy tushunchalarni tushunishga va doimiy takomillashtirishga yo‘naltirilgan fikrlashni rivojlantirishga yordam beradigan innovatsion ta’lim texnologiyalarini qo‘llash orqali yanada yaxshilanadi.

Baholash aspekti bo‘lajak mutaxassislarni shakllantirishda qo‘llaniladigan innovatsion metodologiyalarning samaradorligini tahlil qilishga qaratilgan. Ko‘rinib turibdiki, magistrnlarning qoniqishi va ularning fikrlash va moslashish qobiliyati uzviy bog‘liq bo‘lib, uzoq muddatli rejalashtirishni ta’minlaydi. O‘z-o‘zini baholash va taraqqiyotni tanqidiy baholash muhim rol o‘ynaydi. Ushbu innovatsion model doimiy ravishda fikr-mulohazalar, statistik baholashlar, malaka oshirishdagi moslashuvchanlik, yangi baholash usullariga ustunlik berish va hamkorlik strategiyalarini rivojlantirish asosida optimallashtiradi [6]. .

Kouching kompetensiyalarini har tomonlama rivojlantirish uchun kasbiy nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar va ichki motivatsion fazilatlarni birlashtirish juda muhimdir. Bu esa bo‘lajak mutaxassislar (murabbiy)ning nafaqat zarur nazariy bilimlarga, balki zamonaviy talablarga moslashtirilgan amaliy ko‘nikmalarga ham ega bo‘lishini ta’minlaydi. Magistrlar aniq maqsadlar qo‘yadigan, eng yaxshi vositalar va texnologiyalarni tanlaydigan va maqsadlar va natijalar o‘rtasidagi muvofiqlikni ta’minlaydigan faol yondashuvga urg‘u beriladi.

Ushbu shiddatli rivojlanish davrida kouching kompetensiyasi professional qobiliyat, muammolarni faol hal qilish va axloqiy me’yorlarning uyg‘unligi ekanligi ayon bo‘ldi. O‘qish davomida mutaxassislar amaliy, hayotga yo‘naltirilgan yondashuvni targ‘ib qiluvchi real hayot stsenariylari bilan tanishishlari kerak. Innovatsion metodologiya magistrarning qisqa muddatli vazifalarni ham, uzoq muddatli maqsadlar uchun ham jihozlanishini ta’minlab, kouchinga oid bilim va tushunchalarni beradi. Za’monoaviy sharoitda o‘zgaruvchan ma’lumot va ko‘nikmalar bilan rivojlanadigan moslashuvchan o‘quv sharoitida innovatsion yondoshuvlar yaxshi natija beradi. Pedagog ham, magistr ham o‘z rollarini aniq tushunib, kouch malakalarini o‘rganib o‘zaro o‘shish va simbiotik taraqqiyotga e’tibor qaratishlari muhim. Bu dinamik nafaqat individual rollarni, balki maqsadga yo‘naltirilgan, o‘zaro bog‘langan munosabatlardagi jamoaviy sa’y-harakatlarni ham ko‘radi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ya. Nurumbekova. “Shaxs psixologiyasi va kouching” //Darslik– Toshkent: “NIF MHS”, 2023. – 336 bet.
2. Ya. Nurumbekova “Kouch tayyorlash va kouching o‘tkazish istiqbollari” monografiya. GulDU. 2023y-145b.
3. Nurumbekova Ya. A. Faol kuzatish empatiya, refleksiya, identifikatsiya – kouchingning samarali vositalari sifatida Termiz davlat pedagogika instituti “Zamonaviy boshlang‘ich ta’lim: innovatsiyalar, muammolar va rivojlanish istiqbollari” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami 19-20-may 2023-yil 2- QISM. B. 589-592
4. X.M.Tojiboeva “Gender yondashuv asosida o‘smir yoshdagi o‘quvchilarda “Ommaviy madaniyat”ga qarshi immunitetni shakllantirishning pedagogik strategiyalari” (DSc) **dissertasiya avtoreferati-2022y**
5. Axmedova S.A. Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini sport kouchingi asosida kasbiy malakalarni rivojlantirish omili // Hozirgi taraqqiyot bosqichida xotin-qizlar sporti: muammolar va istiqbollar: Xalqaro onlayn ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Buxoro, 2020. – B. 516-520.
6. Axmedova S.A. Sport kouchingi – bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida kasbiy malakalarni rivojlantirish omili sifatida // Fan sportga ilmiy-nazariy jurnal. – T., 2020. – № 3. – B. 76-79.